

Kritik mot överraskningsintervjuer och dold kamera i programformat

Beslut 2012-12-05

Anmälan gäller inspelningar till programmet "Fuskbyggarna" som planeras att sändas i TV 4 senare i år. Två journalister som jobbar med produktionen anmäldes till Yrkesetiska nämnden. En av dem är inte medlem i Journalistförbundet och kan därför inte granskas av nämnden.

Bakgrund

Anmälan kommer från en intervjuad person från ett byggföretag som granskas i programmet. Redaktionen för "Fuskbyggarna", som produceras av Nordisk Film TV AB, har vid inspelningstillfället arrangerat ett möte med representanter för byggföretaget. Mötet sker i detta fall genom att ett par utger sig för att behöva renovera sin bostad. Mötet dokumenteras med dold inspelningsutrustning.

I samband med en genomgång av vilket arbete som skulle behöva göras kommer programledaren som ett överraskningsmoment tillsammans med ett filmteam och börjar ställa frågor till företagets representant gällande ett tidigare utfört arbete på annan ort, där kunderna är missnöjda och ligger i rättslig tvist med byggföretaget. Några dagar efter intervjun får anmälaren ett brev från redaktionen. I brevet beskrivs bakgrunden till varför man vill göra ett inslag i "Fuskbyggarna". Redaktionen önskar en inspelad intervju med anmälaren, som ett genmäle.

I övrigt informeras i brevet om att det är TV 4 som har ansvaret för programinnehållet och att inspelat material kan komma att redigeras och senare visas i programmet.

Anmälan

Anmälaren anser att de anmälda journalisterna gynnar de missnöjda kunderna, som är part i en rättstvist, genom att göra programmet och att de därmed har brutit mot yrkesregeln "Använd inte din ställning som journalist, eller presskortet, till att utöva påtryckning för egen eller andras vinning eller till att skaffa privata förmåner." Anmälaren anser också att journalisterna inte följer regeln "Utnyttja inte för egen eller andras vinning opublicerade nyheter beträffande ekonomiska förhållanden eller åtgärder hos stat, kommuner, organisationer, företag eller enskilda." Anmälaren menar också att redigering av det inspelade materialet kan innebära att det som talar emot företaget kan tas med och sådant som talar för företaget kan tas bort och att journalisterna då bryter mot yrkesregeln "Förfälska inte intervjuer eller bilder".

Den av journalisterna som granskats av nämnden har svarat på anmälan och framhåller att redaktionen gör en mycket noggrann research innan de tar ställning till att göra ett program om ett företag eller inte. Det de vill skildra är bristande ansvar i yrkesutövande och hur detta drabbar enskilda. Detta motiverar de arbetsmetoder man använder, menar journalisten.

Journalisten anser inte heller att programmet gynnar någon part eftersom de försöker få båda parter att medverka i programmet.

Vidare menar journalisten att programmets redogörelse för de kostnader familjen som anlitat byggföretaget haft, inte innebär överträdelse av någon yrkesregel.

Då TV4 har det publicistiska ansvaret för programmet är det de som gör den slutgiltiga bedömningen av vad som ska sändas. Den redigering som sker av den stora mängd material redaktionen har samlat in anser den anmälda journalisten inte innebära förfalskning av intervjuer eller bilder.

Nämndens resonemang och beslut

Nämndens ledamöter har tittat på ett flertal av de tidigare sända programmen i serien. Då anmälan gäller händelser vid inspelning av ett program som ännu inte är sänt, kan nämnden inte uttala sig om ett färdigt program. Däremot kan nämnden uttala sig generellt utifrån programformatet, som tycks ha ungefär samma form och inslag i programmen, till exempel den sortens dold inspelning och överraskningsintervju som anmälaren varit med om.

Den överraskande konfrontationen när reportern/programledaren kommer fram och försöker få till en intervju med representanter för de olika entreprenörerna, kan kännas kränkande för den person som är tänkt att bli intervjuad. Frågan är om denna överraskningseffekt verkligen är motiverad vid varje enskilt tillfälle. Nämnden uppfattar överraskningsintervjun som ett återkommande inslag i programmet, en del av ett i förväg planerat programformat. Samma sak gäller användandet av dold kamera.

Enligt Journalistförbundets uppfattning ska dold kamera bara användas i undantagsfall och efter mycket noga övervägande och då information inte kan fås på annat sätt.

Att göra dessa arbetsmetoder till en del av programformatet innebär att den enskilda journalisten fråntas möjligheten att välja journalistisk arbetsmetod från fall till fall. Det innebär i förlängningen att det kan vara svårt för journalisten att leva upp till de etiska reglerna och rollen som en självständig och trovärdig journalist.

En yrkesregel säger ”Visa särskild hänsyn mot ovana intervjuobjekt. Upplys den intervjuade om huruvida samtalet är avsett för publicering eller enbart för information.”

Nämnden anser att redaktionen från fall till fall bör överväga om en person är ett ovant intervjuobjekt eller inte, något som inte kan göras om överraskningen är en i förväg bestämd del av programformatet.

I den rättstvist mellan byggföretaget och kunderna som programmet tar upp är det en domstol som dömer och inte ett enskilt TV-program. Det går därför inte att säga att de privatpersoner som deltar i programmet per automatik kan anses få vinning av att programmet sänds.

Anmälares farhåga att redigeringen av inspelat material kan innebära en förfalskning av intervju eller bild delas inte av nämnden.

I journalistisk produktion förekommer oftast någon form av redigering och ett journalistiskt urval görs, vilket inte är detsamma som förfalskning.

Nämnden är kritisk till att redaktionen i programformatet har lagt in inspelning med dold kamera och en överraskningsintervju, arbetsmetoder som bör användas sparsamt och när en journalistisk bedömning gjorts att informationen inte går att få på annat sätt.

Överraskningsintervjun menar nämnden också är att riskera utnyttjande av ovana intervjuobjekt. Ett missbruk av dessa arbetsmetoder skadar den journalistiska trovärdigheten.

Nämnden klandrar inte den anmälda journalisten då nämnden inte har kunnat finna att journalisten personligen brutit mot yrkesreglerna.